

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА МЕТАЛУРГІЙНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ

Г. О. Король, Р. Б. Сокольська

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК
Частина III. Практика бухгалтерського обліку

Затверджено на засіданні Вченої ради академії
як навчальний посібник

Дніпропетровськ НМетАУ 2009

УДК 657.6

Король Г.О., Сокольська Р.Б. Бухгалтерський облік. Частина III. Практика бухгалтерського обліку: Навч. посібник. – Дніпропетровськ: НМетАУ, 2009. – 44 с.

Представлено матеріал з основних тем третьої частини дисципліни "Бухгалтерський облік", які передбачені навчальною програмою. Матеріал дисципліни наведений здебільшого в графічній формі, що сприяє найкращому його засвоєнню завдяки залученню в цей процес зорової пам'яті. Використання даної роботи дозволить частково або повністю виключити ведення студентом конспекту під час лекцій, що сприятиме зменшенню витрат часу на аудиторну роботу без зниження якості засвоєння навчального матеріалу.

Призначений для студентів економічних спеціальностей.

Іл. 39. Табл.4. Бібліогр.: 27 найм.

Відповідальний за випуск

В.Д.Зелікман, канд. техн. наук, доц.

Рецензенти:

В.Я.Плаксієнко, д-р екон. наук, проф.

(Дніпропетровський державний агроуніверситет)

Г.Г.Куцинська, головний бухгалтер (ТОВ "Енергія")

© Король Г.О., Сокольська Р. Б., 2009

© Національна металургійна академія
України, 2009

ВСТУП

Засоби підприємства, його матеріальні та нематеріальні активи, виробничі запаси, грошові кошти перебувають у постійному русі, який здійснюється завдяки господарським процесам, котрі у сукупності складають фінансово-господарську діяльність підприємства.

Господарські процеси стосуються постачання, виробництва, реалізації продукції, робіт, послуг, а також утворення фінансових результатів роботи підприємства.

Господарські процеси відображаються в первинних документах, на аналітичних та синтетичних бухгалтерських рахунках.

Для відображення процесу постачання використовуються бухгалтерські рахунки, пов'язані з обліком грошових коштів, розрахунків з дебіторами та кредиторами, матеріальних ресурсів.

Відображення процесу виробництва здійснюється на бухгалтерських рахунках, пов'язаних з обліком матеріальних ресурсів, заробітної плати, нарахувань на неї, амортизації, витрат та готової продукції.

Бухгалтерські рахунки, на яких відображається доход та собівартість продукції підприємства, грошові кошти, розрахунки, податки, застосовуються для обліку процесу реалізації.

Господарські процеси взаємопов'язані й взаємозалежні. Вони лише умовно поділяються на окремі господарські операції, і в сукупності приводять до отримання фінансового результату роботи підприємства. При цьому вони притаманні будь-якому виду економічної діяльності.

У третій частині посібника з дисципліни «Бухгалтерський облік» розглядаються практичні питання бухгалтерського обліку, методика та особливості його ведення за різними об'єктами та різними господарськими процесами. В цій частині дисципліни наведено правила обліку праці й заробітної плати, виробничих запасів, необоротних активів, витрат підприємства, готової продукції, реалізації та фінансового результату його роботи.

В написанні навчального посібника приймала участь студентка Терещенко О.Л.

12. ОБЛІК ПРАЦІ ТА ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

12.1. Облік особового складу, відпрацьованого часу, виробітку і доплат

Закон України "Про оплату праці":

- визначає економічні та організаційні засади оплати праці працівників, які перебувають у трудових відносинах, на підставі трудового договору з підприємствами, установами, організаціями всіх форм власності та господарювання, а також з окремими громадянами;
- визначає сфери державного і договірної регулювання оплати праці;
- забезпечує відтворювальну та стимулюючу функції заробітної плати.

Відповідно до Закону України "Про оплату праці": **заробітна плата** - це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу.

Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконаної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства.

В структуру заробітної плати включається основна і додаткова заробітна плата. **Основна заробітна плата** - це винагорода за виконану роботу відповідно до установлених норм праці (норми часу, виробітку, обслуговування, посадових обов'язків). Вона встановлюється у вигляді тарифних ставок і підрядних розцінок для робітників та посадових окладів для службовців. **Додаткова заробітна плата** - це винагорода за працю понад установлені норми, за трудові успіхи та винахідливість і за особливі умови праці. Вона включає доплати, надбавки, гарантійні та компенсаційні виплати, передбачені чинним законодавством, премії, пов'язані з виконанням виробничих завдань і функцій.

Облік праці складається з обліку особового складу працівників, відпрацьованого часу, виробітку та доплат. Характеристика обліку цих об'єктів, наведена в таблиці 12.1.

Таблиця 12.1

Характеристика обліку праці

Об'єкт обліку	Де ведеться облік	Хто веде облік	Первинні документи	Примітка
Особовий склад робітників	Відділ кадрів	Інспектор відділу кадрів	Накази: про зарахування на роботу; про переміщення робітника; про звільнення робітника; про відпустку	Для всіх робітників
Відпрацьований час	На робочому місці робітника	Табельник	Табель	Для всіх робітників
Виробіток	На робочому місці робітника	Майстер, бригадир, робітник служби контролю	Рапорт про виробіток Наряд	Для робітників-відрядників
Доплати	На робочому місці робітника	Майстер, бригадир, робітник служби контролю	Листок про доплату	Для всіх робітників

Для контролю за використанням трудових ресурсів ведеться поточний облік чисельності персоналу та затрат робочого часу. Робочий персонал враховується по професіях та кваліфікації.

Оперативний облік чисельності персоналу ведеться у відділі кадрів та допомагає контролювати склад та рух чисельності робітників по підприємству та його структурних підрозділах. Для цього використовується єдина документація по прийому, звільненню та переміщенню робітників та уніфіковані реєстри обліку особового складу. Регістром обліку особо-

вого складу є особиста картка робочого та службовця. Повідомлення про прийом та звільнення чи перевод на іншу роботу реєструється у особистій карточці на основі наказу. По даних картотеки особового складу ведеться облік зміни чисельності та складу робочих та службовців підприємства.

Облік робочого часу та контроль за станом трудової дисципліни на підприємстві здійснюється табельним методом. Кожному робітникові на підприємстві, якого беруть на роботу, присвоюється табельний номер і у його трудовій книжці робиться відмітка про зарахування на роботу. На кожного прийнятого робітника відкривається особова картка, в якій вказуються необхідні анкетні дані і всі зміни, які відбуваються по службі. На кожного робітника бухгалтерія відкриває особовий рахунок.

12.2. Нарахування заробітної плати

Після обробки первинних документів з обліку виробітку, відпрацьованого часу та іншої вихідної інформації для розрахунків по оплаті праці, складаються розрахункові відомості, які узагальнюють дані по розрахунках з робітниками та службовцями.

Бухгалтерські реєстри, які використовуються для відображення заробітної плати, наведені на рисунку 12.1.

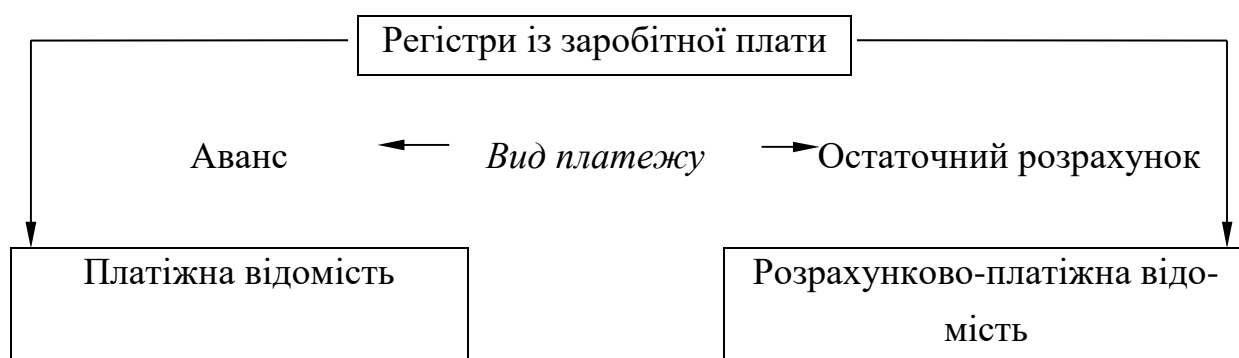

Рис. 12.1 Регістри з обліку заробітної плати

Нарахування заробітної плати робітників, безпосередньо зайнятих у виробництві товарів (робіт, послуг), і відрахування на соціальні потреби

здійснюється за допомогою рахунка 23 "Виробництво". Нарахування заробітної плати і відрахування на соціальні потреби управлінського персоналу виробничих цехів і дільниць - за допомогою рахунку 91 "Загальновиробничі витрати". Нарахування заробітної плати і відрахування на соціальні потреби працівників апарату управління підприємством - за допомогою рахунка 92 "Адміністративні витрати". Нарахування заробітної плати і відрахування на соціальні потреби продавців, персоналу відділу збуту, торгових агентів - за допомогою рахунка 93 "Витрати на збут". Нарахування заробітної плати і відрахування на соціальні потреби працівників об'єктів соціально-культурного призначення - за допомогою рахунка 949 "Інші витрати операційної діяльності". Окремі виплати можуть бути з рахунка 44.

Джерела нарахування заробітної плати та рахунки, які при цьому дебетуються, показані на рисунку 12.2.

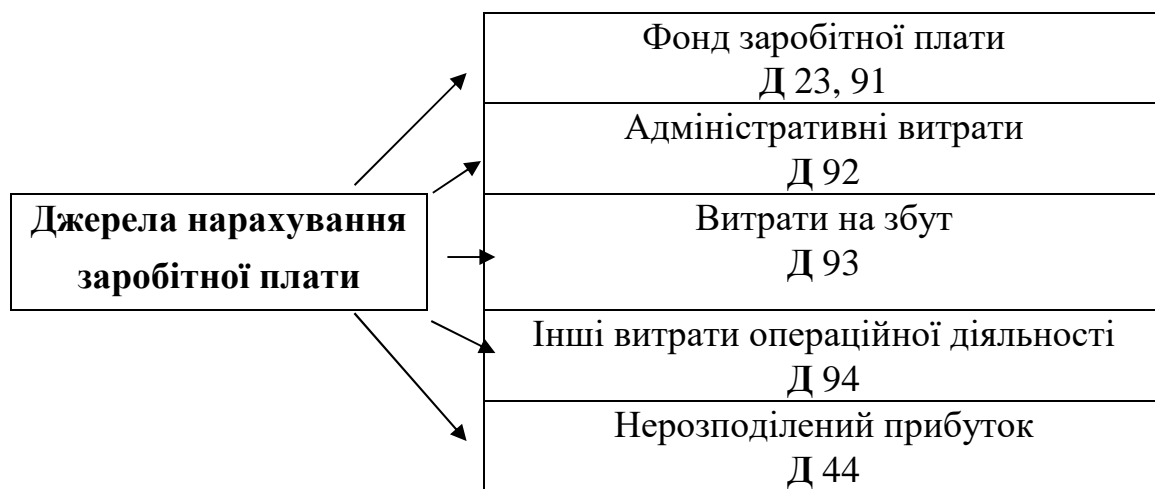

Рис. 12.2. Джерела нарахування заробітної плати

Наступним етапом облікової роботи по розрахунках з персоналом є формування даних синтетичного обліку та звітності, для цього використовується рахунок 66 "Розрахунки з робітниками по оплаті праці", який має наступні субрахунки:

- 661- "Нарахована заробітна плата";
- 662 - "Депонована заробітна плата".

По кредиту рахунка 661 відображаються нараховані суми. По дебету рахунка 661 відображаються суми утримань з усіх видів оплати праці, а також виплата заробітної плати. Залишок по кредиту рахунку 661 відображає суму невикраченої працівникам заробітної плати.

На рисунку 12.3 відображені бухгалтерські проведення з нарахування заробітної плати.

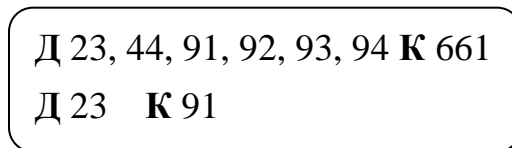

Рис. 12.3. Бухгалтерські проведення з нарахування заробітної плати

Аналітичний облік розрахунків із працівниками ведеться в розрахункових і розрахунково-платіжних відомостях. Нараховані суми відображаються, крім того, в особових рахунках установленної форми.

Нарахування відпускних може здійснюватися із створенням або без створення резерву на виплату відпускних. Якщо резерв не створюється, то синтетичний облік відпускних не відрізняється від обліку заробітної плати. Якщо резерв створюється, то синтетичний облік здійснюється як показано на рисунку 12.4.

Рис. 12.4. Схема нарахування відпускних

12.3. Облік вирахувань із заробітної плати

Після нарахування суми заробітної плати проводиться розрахунок вирахувань (утримань). Утримання із заробітної плати представляють собою форму стягнення з працівників податків та інших платежів.

На рисунку 12.5 показані види вирахувань із заробітної плати, на рисунку 12.6 - схема контрировок, на рисунку 12.7 - бухгалтерські проведення.

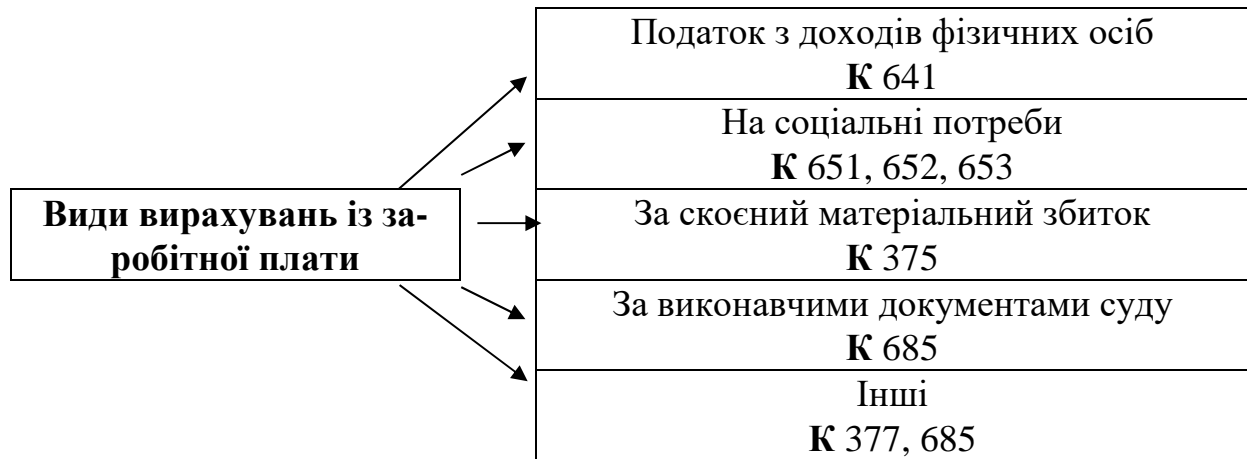

Рис. 12.5. Види вирахувань із заробітної плати

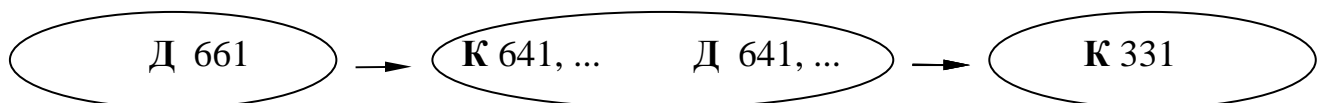

Рис. 12.6. Схема контрировок з вирахувань із заробітної плати

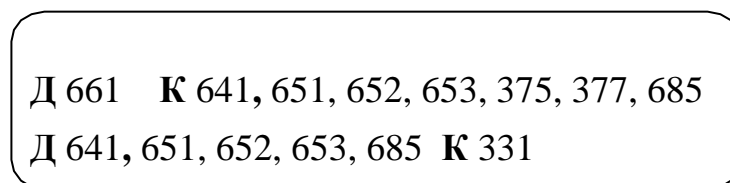

Рис. 12.7. Бухгалтерські проведення з вирахувань із заробітної плати

12.4. Відображення в обліку видачі заробітної плати

Різниця між нарахованою сумою заробітної плати та утримань представляє суму, яка видається робітникам. В залежності від договору, заробітна плата може виплачуватись один або два рази на місяць.

В останньому випадку в першу половину місяця видається аванс, а в другу - проводиться повний розрахунок заробітної плати за місяць. Видача заробітної плати проводиться за платіжною відомістю. В ній заповнюється табельний номер робітника, його П.І.П. По кожному робітникові вносять суми заробітної плати, включаючи всі види оплати, тобто премії, доплати за роботу у нічний час, за роботу у святкові дні, надбавки за вислугу років, а також всі види оплат, які не входять до фонду заробітної плати - по лікарняних листах, одноразова винагорода. Підраховується загальна сума заробітної плати. Далі вказуються усі утримання та відрахування (прибутковий податок, внески у Пенсійний фонд, у фонд обов'язкового соціального страхування, на випадок безробіття, аліменти, аванс та інші). Підраховується загальна сума утримань та визначається сума, яка буде виплачуватися робітникові.

Заробітна плата виплачується в трьохденний строк, враховуючи день отримання грошей з розрахункового рахунка.

По закінченні встановленого строку в платіжній відомості напроти прізвища особи, яка не одержала заробітну плату, касир ставить штампель або від руки пише "Депоновано". Після підраховується по кожній платіжній відомості й записується на титульній частині відомості фактично виплачена сума, сума заробітної плати, яка підлягає депонуванню, і звіряють їх з загальним підсумком по відомості.

Бухгалтерські проведення з обліку видачі заробітної плати та її депонування показані на рисунку 12.8.

Д 301	К 331	Д 331	К 301
Д 661	К 301	Д 301	К 331
Д 661	К 662	Д 662	К 301

Рис. 12.8. Бухгалтерські проведення з обліку видачі заробітної плати та її депонування

12.5. Облік відрахувань на соціальні потреби

Облік обов'язкових внесків на соціальні потреби здійснюється на відповідних субрахунках рахунка 65 "Розрахунки по страхуванню". По кредиту відповідних рахунків відображається нарахування внесків, по дебету - їх перерахування у відповідні фонди.

Види відрахувань на соціальні потреби відображені на рисунку 12.9, а бухгалтерські проведення - на рисунку 12.10.

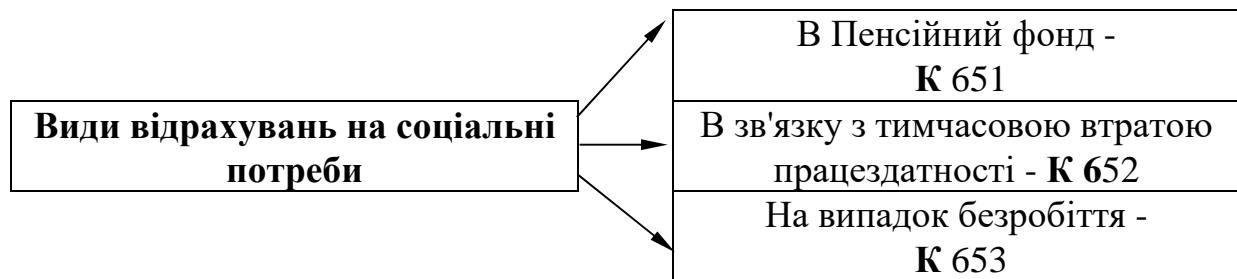

Рис. 12.9. Види відрахувань на соціальні потреби

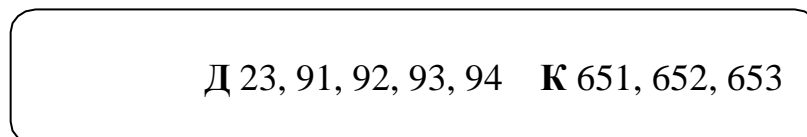

Рис. 12.10. Бухгалтерські проведення з обліку відрахувань на соціальні потреби

13. ОБЛІК ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

13.1. Класифікація виробничих запасів

Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про запаси і розкриття її у фінансовій звітності встановлено в П(С)БО 9 "Запаси".

Згідно з П(С)БО 9, *запаси* – це активи, які:

- утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності;
- перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва;
- утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством.

Запаси визнаються активом, якщо існує ймовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди, пов'язані з їх використанням, та їх вартість може бути достовірно визначена. Класифікація запасів по рахунках для кожного підприємства залежить від місця запасів у процесі виробництва або надання послуг. На рисунку 13.1 показана класифікація виробничих запасів за важливими для бухгалтерського обліку ознаками.

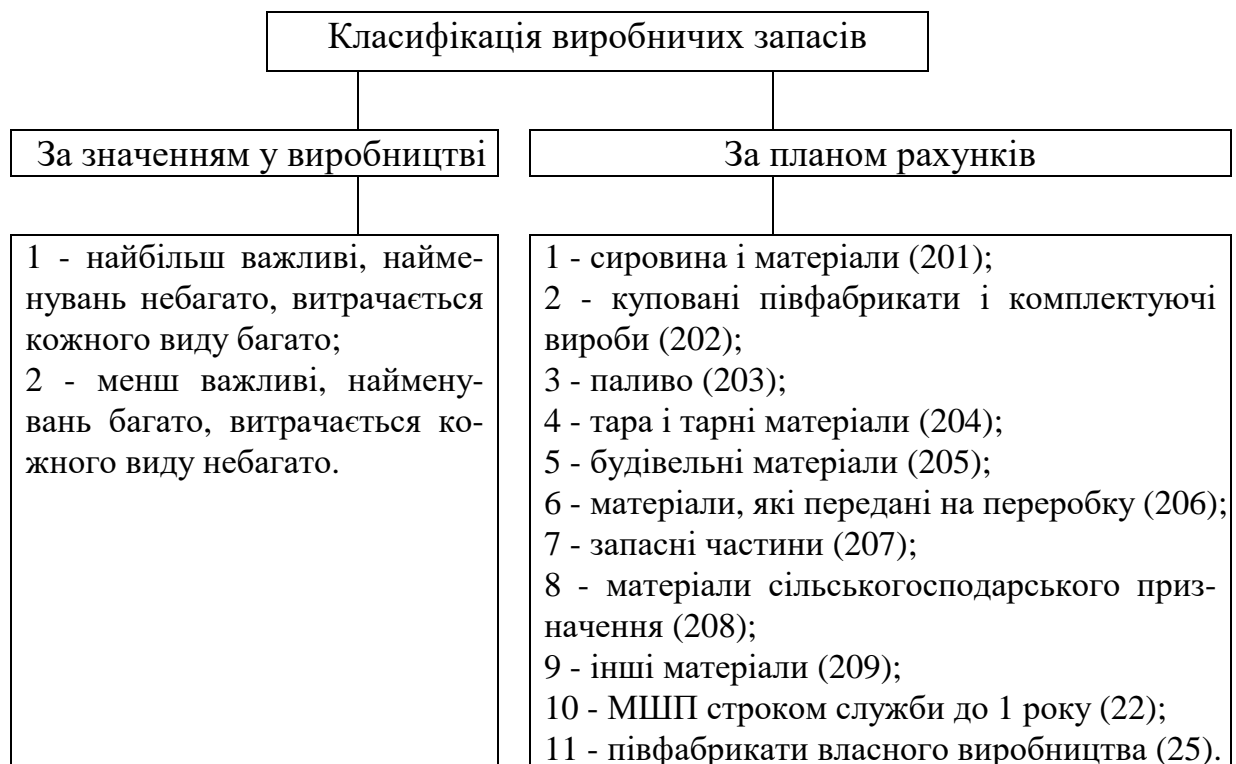

Рис. 13.1. Класифікація виробничих запасів за деякими ознаками

Облік запасів, які не є власністю підприємства і не можуть бути включені у його баланс, але знаходяться на підприємстві в процесі переробки чи на відповідальному зберіганні, обліковуються на позабалансовому рахунку 02 "Активи на відповідальному зберіганні".

Слід звернути увагу на важливість дотримання критеріїв віднесення малоцінних і швидкозношуваних предметів (МШП) до виробничих запасів. Це запаси, які використовуються на підприємстві не більше одного року, і до них можуть відноситися господарський інвентар, спеціальне оснащення, деякі швидкозношувані інструменти, спеціальний одяг та інші, які підприємство на певних підставах вирішило обліковувати в складі оборотних активів.

В обліковій політиці доцільно проводити узгоджену класифікацію виробничих запасів та МПШ, а в додатку до наказу наводити типову номенклатуру запасів, характерну для конкретного підприємства з метою забезпечення єдиного методологічного підходу до здійснення аналітичного та синтетичного обліку запасів і МПШ.

На підприємствах класифікацію запасів доцільно доповняти розробкою *номенклатури*, тобто систематизованого переліку найменувань запасів, які використовуються підприємством. Деталізація однойменних запасів за марками, сортами складає *сортамент* запасів.

В такій номенклатурі кожному найменуванню, розміру, марці і сорту присвоюється номенклатурний номер (шифр), а також вказується одиниця виміру та ціна. В подальшому присвоєний запасам номенклатурний шифр зазначається у всіх первинних документах, що засвідчують їх рух. При цьому номенклатурний номер використовується як ознака (код), по якому можна визначити номер синтетичного рахунка, субрахунка, групи, підгрупу, найменування матеріалу, його сорт, розмір тощо.

Застосування облікових цін дає змогу розробляти номенклатуру-цінник. На рисунках 13.2 та 13.3 відображений взаємозв'язок понять, які стосуються даної теми, та види систем кодування виробничих запасів.

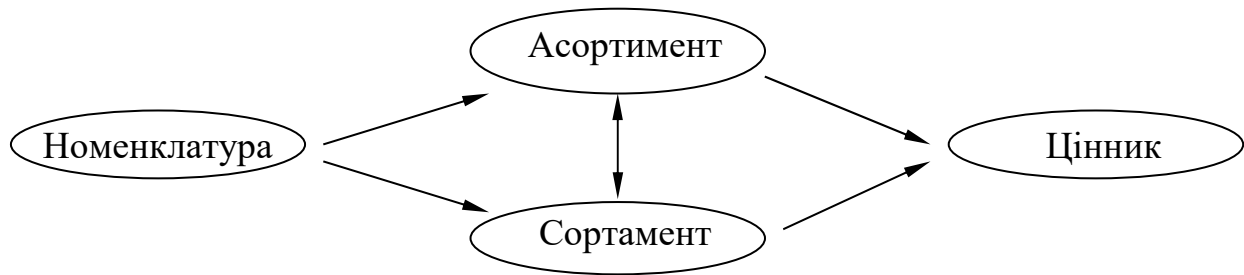

Рис. 13.2. Зв'язок понять щодо виробничих запасів

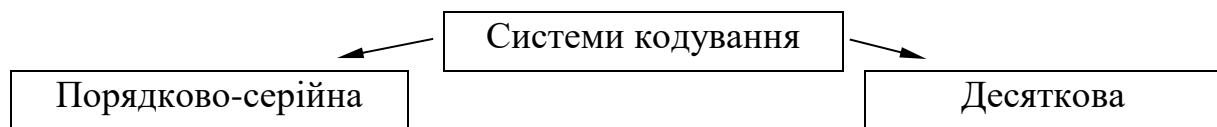

Рис. 13.3. Системи кодування виробничих запасів

Щоб правильно організувати облік виробничих запасів, потрібно встановити осіб, відповідальних за прийняття і відвантаження матеріальних цінностей (завідуючих складами, комірників, експедиторів та ін.), за зберігання довірених їм матеріальних цінностей, правильне і своєчасне оформлення відповідних операцій щодо обліку матеріалів, а також скласти список посадових осіб, яким надано право підписувати документи на отримання і видачу зі складів матеріалів, давати дозвіл (пропуск) на вивезення з підприємства матеріальних цінностей.

13.2. Документальне оформлення надходження виробничих запасів на підприємство

Виробничі запаси, що потрібні для виробничо-господарської діяльності підприємства одержують по-різному:

- від постачальників на основі договорів;
- шляхом виготовлення у власних допоміжних виробництвах;
- надходження від ліквідації об'єктів основних засобів або малоцінних і швидкозношуваних предметів та інше.

Основними документами щодо оприбуткування виробничих запасів є товарно-транспортні накладні, приходні ордери, накладні, приймальні акти тощо.

На матеріали, що надходять без супровідних документів (невідфактуровані поставки), складають акт приймання.

У процесі постачання виробничих запасів на підприємство і розрахунку за них беруть участь декілька суб'єктів, які оформляють показані на рисунку 13.4 облікові документи.

Рис. 13.4. Учасники постачань і облікові документи

Рахунок-фактура є одним з основних первинних документів в обліку постачання та надходження запасів. Види рахунків-фактур показані на рисунку 13.5.

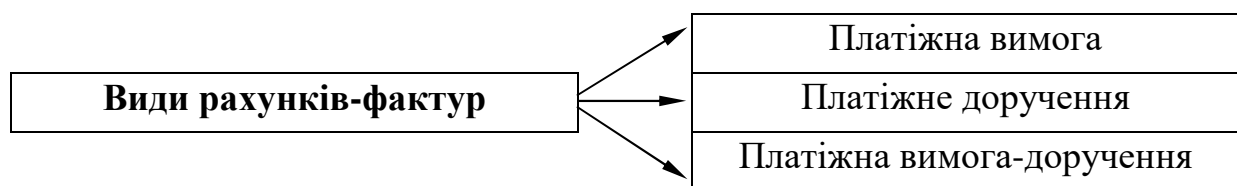

Рис. 13.5. Види рахунків фактур

Надходження запасів на підприємство в залежності від розрахунків може відбуватися з відстрочкою платежу або на умовах попередньої оплати. Бухгалтерські проведення з надходження виробничих запасів показані на рисунку 13.6.

1. Відстрочка платежу		2. Попередня оплата			
Д 20...	К 631	Д 371	К 331	Д 644	К 631
Д 641...	К 631	Д 641	К 644	Д 631	К 371
Д 631	К 331	Д 20...	К 631		

Рис.13.6. Бухгалтерські проведення з надходження виробничих запасів

13.3. Оцінка запасів

Виробничі запаси, які надходять на підприємство, оцінюються за фактичною собівартістю заготівлі (ФСЗ), яка дорівнює:

$$\text{ФСЗ} = \text{Ц} + \text{ТЗВ},$$

де Ц - ціна купівлі, грн.;

ТЗВ - транспортно-заготівельні витрати, грн.

Транспортно-заготівельні витрати – це затрати на заготівлю запасів, оплата тарифів (фрахту) за вантажно-розвантажувальні роботи і транспортування запасів усіма видами транспорту до місця їх використання, включаючи витрати зі страхування ризиків транспортування запасів. Склад транспортно-заготівельних витрат показано на рисунку 13.7.

Транспортно-заготівельні витрати включаються безпосередньо у вартість придбаних запасів або можуть враховуватися на окремому субрахунку рахунків запасів (200, 219, 289).

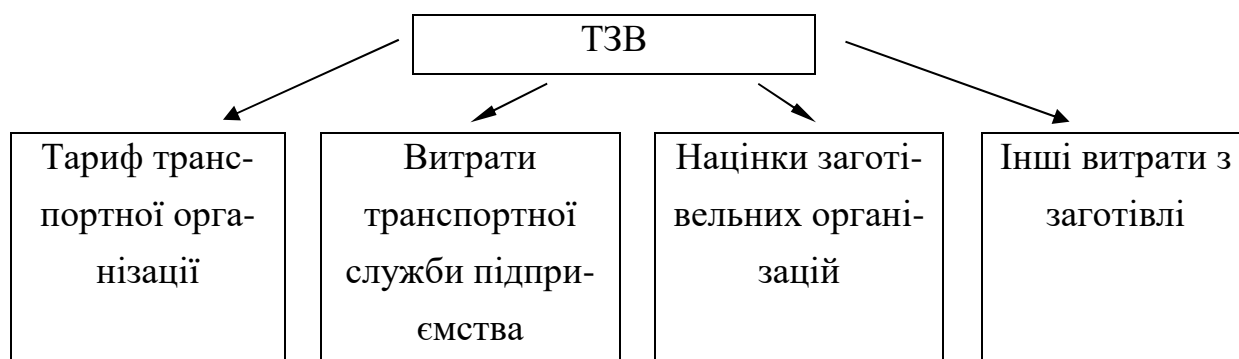

Рис. 13.7. Склад транспортно-заготівельних витрат

Сума транспортно-заготівельних витрат, що узагальнюється на окремому субрахунку рахунків обліку запасів, щомісячно розподіляється між сумою залишку запасів на кінець звітної місяця і сумою запасів, що вибули (використані, реалізовані, безоплатно передані тощо) за звітний місяць. Розподіл здійснюється на базі середнього відсотка транспортно-заготівельних витрат. Розрахунок середнього відсотка транспортно-заготівельних витрат здійснюється за формулою.

$$\text{Середній \% ТЗВ} = \frac{\text{Залишок ТЗВ на початок місяця} + \text{Сума ТЗВ за місяць}}{\text{Залишок запасів на початок місяця} + \text{Вартість запасів, які надійшли за місяць}}$$

Сума транспортно-заготівельних витрат, яка відноситься до запасів, що вибули, визначається як добуток середнього відсотка транспортно-заготівельних витрат і вартості запасів, що вибули, з відображенням її на тих самих рахунках обліку, у кореспонденції з якими відображено вибуття цих запасів.

Методи оцінки запасів, які витрачаються на виробництво та інші цілі, показані на рисунку 13.8.

Рис. 13.8. Методи оцінки запасів, які вибувають

Для всіх одиниць бухгалтерського обліку запасів, що мають однако-
ве призначення та однакові умови використання, застосовується тільки
один з наведених методів.

Доцільність використання різних методів оцінки собівартості запасів
визначається підприємством.

Запаси, які відпускаються, та послуги, що виконуються за спеціаль-
ним замовленням і для спеціальних проектів оцінюються за ідентифікова-
ною собівартістю.

Оцінка за середньозваженою собівартістю проводиться за кожною
одиницею запасів діленням сумарної вартості залишку таких запасів на
початок звітнього місяця і вартості одержаних у звітному місяці запасів на
сумарну кількість запасів на початок звітнього місяця і одержаних у звіт-
ному місяці запасів.

Оцінка запасів за *методом FIFO* (собівартості перших за часом
надходження запасів) базується на припущенні, що запаси використову-
ються у тій послідовності, в якій вони надходили на підприємство (відо-
бражені у бухгалтерському обліку). Тобто запаси, які були першими за ча-
сом надходження відпускаються у виробництво (продаж та інше вибуття)
також першими і оцінюються за їх собівартістю придбання чи виготовлен-
ня.

Вибір методу оцінки вибуття запасів значно впливає на фінансовий результат від звичайної діяльності та на суму прибутку до оподаткування, оскільки використання різних методів оцінки запасів призводить до його різних розмірів.

У Звіті про фінансові результати списані на виробництво запаси відображаються за статтею "Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)".

Для підприємства оптимальним є той метод, який відповідає політиці ціноутворення і дозволяє повністю відшкодувати витрати, пов'язані із запасами.

Використання матеріалів у процесі виробництва часто призводить до появи відходів. Частина з них має певну цінність і використовується ще раз як повторні матеріали або для виготовлення продукції, або для реалізації іншим підприємствам. Решта матеріалів є безповоротними для підприємства і їх вважають втратами. Ці відходи оцінці не підлягають.

13.4. Облік витрати виробничих запасів

Основну масу матеріалів відпускають для виробничого споживання або на господарські потреби. Документальне оформлення видачі матеріалів зі складу залежить від різних умов: технології й організації виробництва, частоти відпуску. В усіх випадках у документах, які відбивають видачу сировини та матеріалів, має бути зафіксовано, кому, що, скільки, на які потреби відпущено.

Як показано на рисунку 13.1, запаси за значенням у виробництві створюють першу і другу групи. Види первинних документів, які використовуються при витраті виробничих запасів кожної з цих груп, відображені на рисунку 13.9.

За характером документи на видачу зі складів сировини та матеріалів поділяють на разові, нагромаджувальні та лімітно-нормативні. Видачу матеріалів зі складів оформляють за допомогою лімітно-забірних карток, вимог, накладних, забірних листків (карток), нагромаджувальних відомостей.

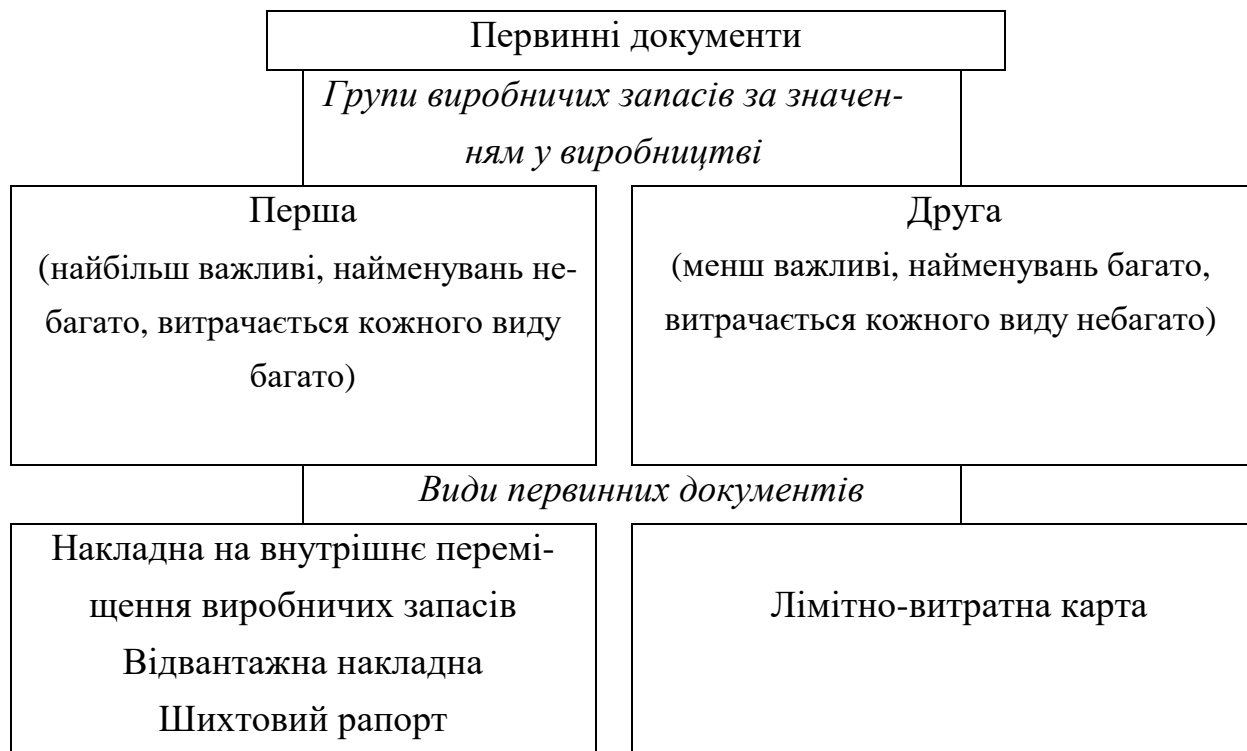

Рис. 13.9. Види первинних документів з витрати виробничих запасів

Останнім часом поширився бездокументний відпуск матеріалів у виробництво. При цьому зберігається принцип лімітування, оскільки в картці зазначають ліміт відпуску та інші дані.

Для продажу, реалізації і безкоштовної передачі матеріальних цінностей за розпорядженням інших організацій складають накладну на відпуск матеріалів на сторону.

На рисунку 13.10 наведені основні бухгалтерські проведення з витрати виробничих запасів.

Д 15, 23, 91, 92, 93, 94   К 201,... 22, 25

Рис. 13.10. Бухгалтерські проведення з обліку витрати виробничих запасів

14.ОБЛІК НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ

14.1.Класифікація та оцінка необоротних активів

Необоротні активи - це матеріальні і нематеріальні ресурси, що належать підприємству і забезпечують його функціонування, термін корисної експлуатації яких, як очікується, становить більше одного року (або більше одного операційного циклу, якщо він більше 1 року).

Класифікація необоротних активів за призначенням наведена на рисунку 14.1.

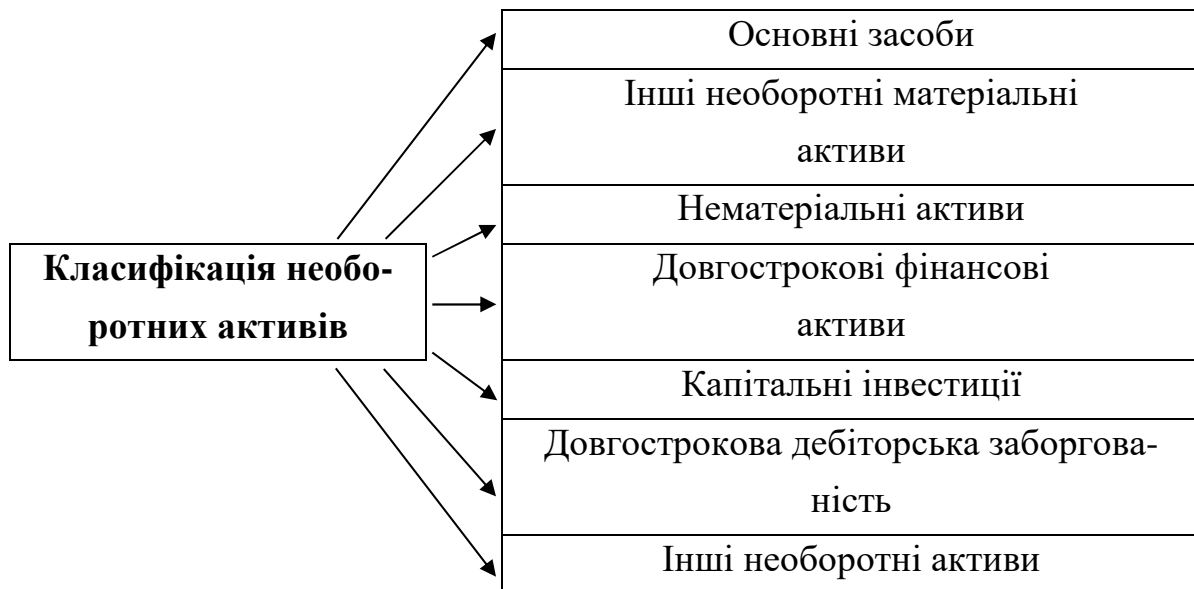

Рис. 14.1. Класифікація необоротних активів за призначенням

П(С)БО 7 "Основні засоби" визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про основні засоби.

Основні засоби - матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Класифікація основних засобів за призначенням наведена на рисунку 14.2.

Рис. 14.2. Класифікація основних засобів за призначенням

Для потреб бухгалтерського обліку здійснюють оцінку кожного *об'єкта основних засобів* - закінченого пристрою з усіма пристосуваннями і приладдями до нього або окремого конструктивно відокремленого предмета, що призначений для виконання самостійних функцій.

На рисунку 14.3 наведені види оцінок необоротних активів.

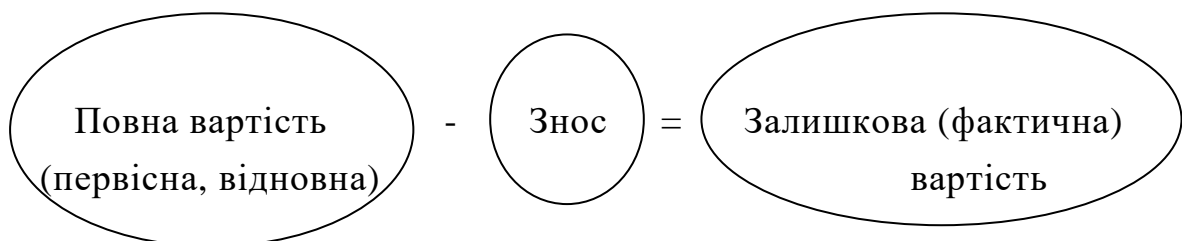

Рис. 14.3. Види оцінок необоротних активів

Первісна вартість - історична (фактична) собівартість необоротних активів у сумі грошових коштів або справедливої вартості інших активів, сплачених (переданих), витрачених для придбання (створення) необоротних активів.

Переоцінена (відновна) вартість - вартість необоротних активів після їх переоцінки.

Знос основних засобів - сума амортизації об'єкта основних засобів з початку його корисного використання.

14.2. Документальне оформлення надходження необоротних активів на підприємство

Необоротні активи можуть надходити на підприємство внаслідок:

- внесення до статутного фонду;
- будівництва основних засобів;
- придбання за плату;
- безкоштовного отримання.

У процесі придбання об'єктів необоротних активів визначається їх первісна вартість. У даному питанні важливо знати, які витрати включаються до первісної вартості об'єкта, а які не включаються. У первісну вартість об'єктів включаються усі витрати, пов'язані з придбанням об'єкта крім: ПДВ, оплаченого у зв'язку з придбанням об'єкта та витрат на сплату відсотків за користування кредитом, якщо основні засоби придбані (створені) повністю або частково за рахунок позикового капіталу. При надходженні необоротних активів на підприємство використовуються такі документи (рисунок 14.4).

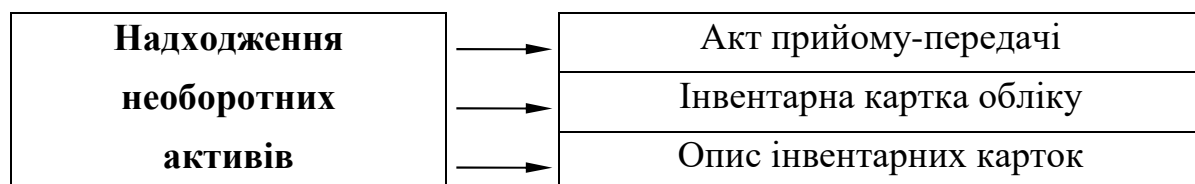

Рис. 14.4. Документи з обліку надходження необоротних активів

Прийом основних засобів здійснюється комісією, що призначається керівником підприємства і оформляється актом типової форми ОЗ-1. Після прийняття об'єкта комісією, йому привласнюється інвентарний номер і відкривається інвентарна картка типової форми ОЗ-6. Синтетичний облік надходження необоротних активів на підприємство показано в таблиці 14.1.

Таблиця 14.1

Бухгалтерські проведення з обліку надходження необоротних активів

Внесення до статутного фонду	Будівництво основних засобів	Придбання за плату	Безкоштовне отримання
Д 46 К 40; Д 10-12,18 К 46; Д 15 К 685; Д 641 К 685; Д 10-12,18 К 15.	Д 15 К 205,66,65...; Д 15 К 685; Д 641 К 685; Д 10 К 15.	Д 15 К 631; Д 641 К 631; Д 15 К 685; Д 641 К 685; Д 10-12,18 К 15.	Д 10-12,18 К 424; Д 15 К 685; Д 641 К 685; Д 10-12,18 К 15. Д 424 К 745; Д 745 К 79.

14.3. Облік зносу, амортизації, ремонту і поліпшення необоротних активів

Амортизація – це систематичний розподіл вартості, яка амортизується, необоротних активів протягом строку їх корисного використання (експлуатації).

Вартість, яка амортизується - це первісна вартість необоротних активів за вирахуванням їх ліквідаційної вартості.

Ліквідаційна вартість – це сума коштів або вартість інших активів, які підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів після закінчення строку їх корисного використання (експлуатації) за вирахуванням витрат, що пов'язані з продажем (ліквідацією).

Строк корисного використання (експлуатації) - очікуваний період часу, на протязі якого необоротні активи будуть використовуватися підприємством або з їх використанням буде виготовлено (виконано) очікуваний підприємством обсяг продукції (робіт, послуг).

Згідно з П(С)БО 7 амортизація (знос) необоротних активів в бухгалтерському обліку може нараховуватися з використанням таких методів (рисунок 14.5).

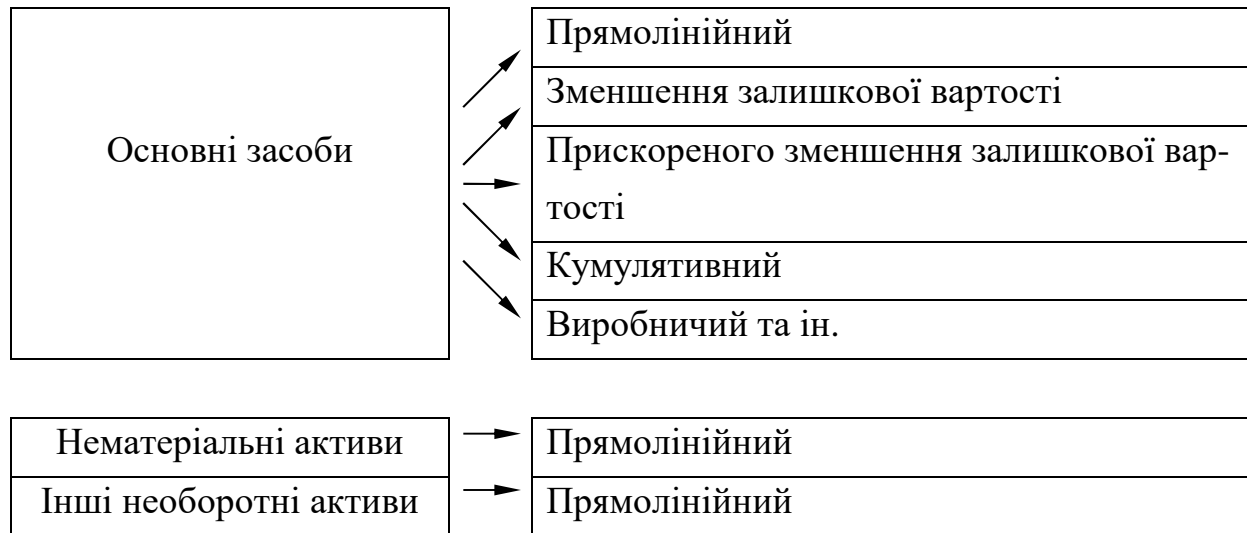

Рис. 14.5. Методи нарахування амортизації (зносу) необоротних активів

За прямолінійним методом річна сума амортизації визначається діленням вартості, яка амортизується, на строк корисного використання об'єкта основних засобів.

За методом зменшення залишкової вартості річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації. Річна норма амортизації (у відсотках) обчислюється як різниця між одиницею та результатом кореня ступеня кількості років корисного використання об'єкта з результату від ділення ліквідаційної вартості об'єкта на його первісну вартість.

За методом прискореного зменшення залишкової вартості річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації, яка обчислюється, виходячи зі строку корисного використання об'єкта, і подвоюється.

За кумулятивним методом - річна сума амортизації визначається як добуток вартості, яка амортизується, та кумулятивного коефіцієнта. Кумулятивний коефіцієнт розраховується діленням кількості років, що залишаються до кінця строку корисного використання об'єкта основних засобів, на суму числа років його корисного використання.

За виробничим методом місячна сума амортизації визначається як добуток фактичного місячного обсягу продукції (робіт, послуг) та виробничої ставки амортизації. Виробнича ставка амортизації обчислюється діленням вартості, яка амортизується, на загальний обсяг продукції (робіт, послуг), який підприємство очікує виробити (виконати) з використанням об'єкта основних засобів.

Нарахування амортизації починається з місяця, наступного за місяцем, у якому об'єкт основних засобів став придатним для корисного використання. Нарахування амортизації припиняється, починаючи з місяця, наступного за місяцем вибуття об'єкта основних засобів, переведення його на реконструкцію, модернізацію, добудову, дообладнання, консервацію. Метод амортизації обирається підприємством самостійно з урахуванням очікуваного способу отримання економічних вигод від використання об'єкту основних засобів.

Підприємство може застосовувати норми і методи нарахування амортизації основних засобів, передбачені податковим законодавством. В податковому обліку згідно із Законом про оподаткування прибутку підприємств норми амортизаційних відрахувань становлять в процентах до балансової вартості кожної з груп основних засобів на початок звітного кварталу (рисунки 14.6). При цьому балансова вартість групи основних засобів розраховується на початок звітного кварталу, виходячи з балансової вартості групи на початок попереднього кварталу, до якої додається вартість основних засобів, що надійшли на підприємство у попередньому кварталі, витрати на ремонт, що включаються до балансової вартості та вираховується вартість основних засобів, що вибули у попередньому кварталі та сума амортизаційних відрахувань за попередній квартал.

Групи основних засобів в податковому обліку			
група 1	група 2	група 3	група 4
Будівлі, споруди, їх структурні компоненти та передавальні пристрої, в тому числі житлові будинки та їх частини, вартість капітального поліпшення землі	Автомобільний транспорт та вузли до нього; меблі; побутові електронні, оптичні, електромеханічні прилади та інструмент; інше конторське(офісне обладнання), устаткування та приладдя до них	Інші основні фонди не включені до груп 1,2 і 4	Електронно-обчислювальні машини, інші інформаційні системи, телефони, мікрофони, вартість яких перевищує вартість малоцінних товарів
Норми амортизаційних відрахувань			
2%	10%	6%	15%

Рис. 14.6. Норми амортизаційних відрахувань основних засобів в податковому обліку

На рисунку 14.7 наведено синтетичний облік амортизації (зносу) основних засобів.

Д 23, 91, 92, 93, 94 К 13

Рис. 14.7. Бухгалтерські проведення з обліку амортизації (зносу) основних засобів

В процесі експлуатації основних засобів підприємство несе витрати, пов'язані із ремонтом, технічним обслуговуванням, модернізацією, реконструкцією та іншими заходами по підтримці основних засобів в робочому стані.

Відображення цих витрат в бухгалтерському обліку залежить від того, як вони впливають на майбутні економічні вигоди, очікувані від використання об'єкта основних засобів (рисунок 14.8).

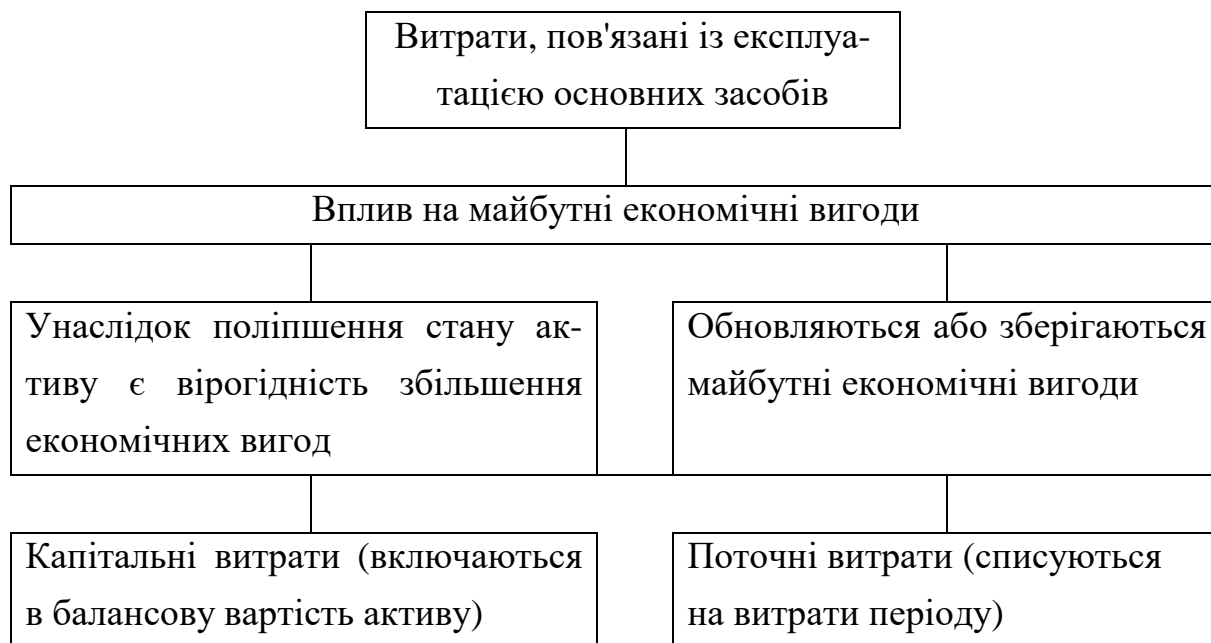

Рис. 14.8. Відображення в бухгалтерському обліку витрат, пов'язаних з експлуатацією основних засобів

На рисунку 14.9 наведені проведення у бухгалтерському обліку ремонтів і поліпшення основних засобів.

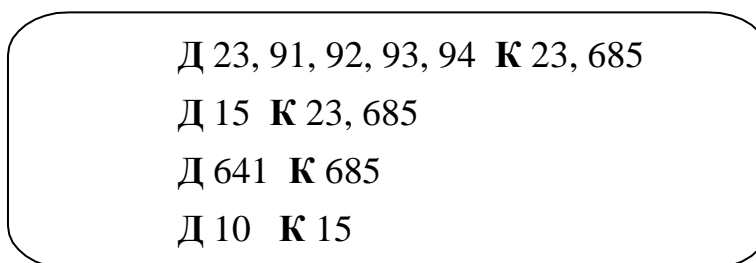

Рис. 14.9. Бухгалтерські проведення з ремонту і поліпшення основних засобів

Відповідно до Закону про оподаткування прибутку підприємств, витрати, пов'язані з ремонтами і поліпшенням основних засобів у сумі, що не перевищує 10% балансової вартості основних засобів, списуються на валові витрати, різниця - на збільшення балансової вартості основних засобів.

14.4. Відображення в обліку вибуття необоротних активів з експлуатації

Необоротні активи можуть вибувати внаслідок списання за непридатністю (ліквідації), реалізації (продажу), безоплатної передачі, внесення у статутний капітал інших підприємств і таке інше.

Первинними документами при вибутті необоротних активів є акт на списання основних засобів та акт на списання автотранспортних засобів. Бухгалтерські проведення з обліку вибуття необоротних активів з експлуатації наведені в таблиці 14.2.

Таблиця 14.2

Бухгалтерські проведення з обліку вибуття необоротних активів з експлуатації

Ліквідація	Продаж	Безоплатна передача	Передача в статутний фонд іншого підприємства
Д 976 К 10; Д 13 К 10; Д 20,22 К 746; Д 976 К 66,..685; Д 641 К 685; Д 976 К 641.	Д 31,37 К 742; Д 742 К 641; Д 972 К 10; Д 13 К 10; Д 972 К 66,...685.	Д 976 К 10; Д 13 К 10; Д 976 К 641.	Д 14 К 10; Д 13 К 10; Д 14 К 746.

15.ОБЛІК ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

15.1.Класифікація витрат

Витратами звітного періоду визнаються витрати, які пов'язані із зменшенням активів, або збільшенням зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені.

Класифікація витрат за різними ознаками наведена в таблиці 15.1.

Таблиця 15.1

Класифікація витрат підприємства

Ознака	Види витрат
За роллю в процесі виробництва	Основні Накладні
За можливістю включення в собівартість конкретного виду продукції	Прямі Непрямі
В залежності від обсягу виробництва	Змінні (пропорційні, прогресивні, депресивні) Умовно-постійні
За економічною однорідністю витрат	Матеріальні На оплату праці Відрахування на соціальні заходи Амортизація Інші
За статтями калькуляції	За складом статей калькуляції в залежності від галузі і виробництва

Основні витрати – це витрати, безпосередньо пов'язані з виготовленням продукту, які виникають в процесі виробництва.

Накладні витрати - це витрати, пов'язані із забезпеченням нормального протікання процесу виробництва (витрати на обслуговування та управління).

Прямі витрати – це витрати, які безпосередньо включаються до собівартості.

Непрямі витрати – це витрати, які включаються до собівартості шляхом розподілу за певними критеріями.

Постійні витрати – це витрати, які не залежать на певному проміжку часу від обсягу виробництва.

Змінні витрати – це витрати, які змінюються (пропорційно, прогресивно, регресивно) при зміні обсягу виробництва.

Розподіл витрат за економічною ознакою та елементами виробництва обумовлений тим, що процес виробництва незалежно від його суспільної організації складається з цілеспрямованої діяльності - праці людини, предмета, на який спрямовано працю людини, засобів праці, якими людина діє. Тому, звичайно, економічний елемент - це економічно однорідна первинна витрата, яку не можна розкласти на складові.

Виділяють такі економічні елементи витрат:

- **матеріальні витрати** - витрати сировини і матеріалів, купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів, палива й енергії, тари і тарних матеріалів, будівельних матеріалів, запасних частин тощо;

- **витрати на оплату праці** - витрати на виплату основної та додаткової заробітної плати відповідно до системи оплати праці, прийнятої на підприємстві, оплата відпусток, компенсаційні та інші виплати;

- **відрахування на соціальні заходи** - відрахування на пенсійне забезпечення, соціальне страхування, на випадок безробіття, індивідуальне страхування;

- **амортизація** - сума нарахованої амортизації основних засобів, інших необоротних матеріальних активів та нематеріальних активів;

- **інші операційні витрати** - вартість робіт і послуг сторонніх організацій, сума податків і зборів, витрати від курсових різниць, знецінення запасів, списання та уцінка активів, сума фінансових санкцій тощо.

Облік витрат за елементами можуть здійснювати всі підприємства, організації. Для цього у Плані рахунків бухгалтерського обліку передбачено окремий клас рахунків 8 "Витрати за елементами".

15.2. Види собівартості та види калькуляцій

Групування витрат за економічними елементами характеризує їх відношення до створення продукту, але не відображає мети і призначення виробничих витрат, їх доцільність, не повністю виявляє їх роль у технологічному процесі виробництва.

Існує необхідність перегрупувати виробничі витрати, виділити серед них основні - безпосередньо спрямовані на виробництво продукту, витрати на обслуговування, управління, збут та реалізацію. Тому використовується інший об'єкт обліку витрат - за статтями собівартості.

Згідно з П(С)БО 16 «Витрати» розраховується собівартість реалізованої продукції та виробнича собівартість. Склад витрат, які включаються до цих видів собівартості, наведено на рисунках 15.1 та 15.2.

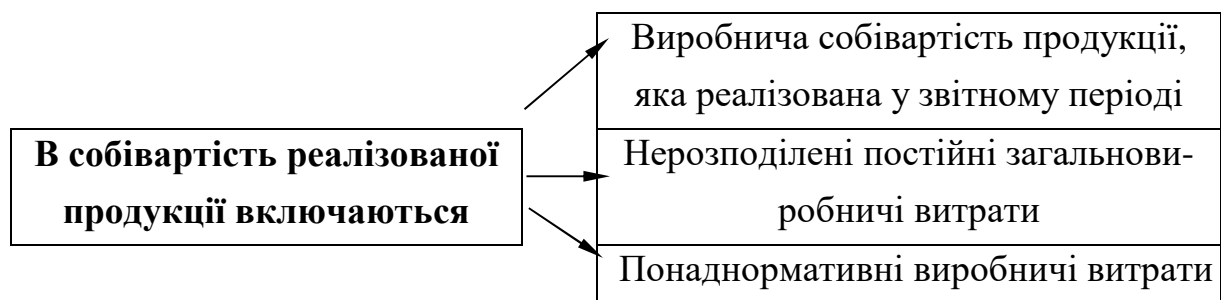

Рис. 15.1. Склад собівартості реалізованої продукції

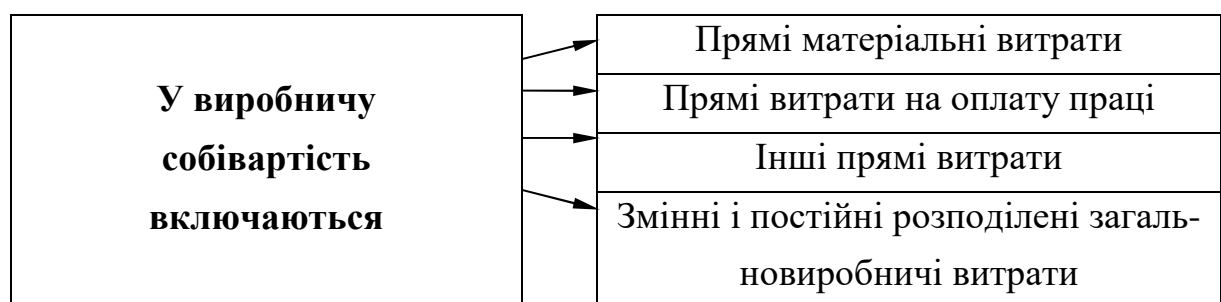

Рис. 15.2. Склад виробничої собівартості

У склад собівартості реалізованої продукції не включаються витрати, які показані на рисунку 15.3.

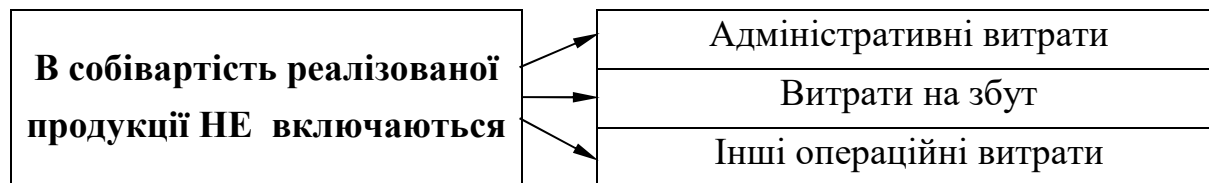

Рис. 15.3. Витрати, які не включаються в склад собівартості реалізованої продукції

Групування витрат за статтями собівартості залежить від специфіки виробничого процесу та потреб управління. Відповідно до П(С)БО 16 "Витрати" підприємство самостійно обирає перелік калькуляційних статей.

Калькулювання - сукупність прийомів аналітичного обліку витрат на виробництво і розрахункових процедур визначення собівартості продукту. Об'єктами калькулювання виступають продукти праці - види продуктів, напівфабрикатів, часткових продуктів (деталі, вузли) різного ступеня готовності, робіт, послуг, за якими необхідна інформація про їх собівартість.

Калькулювання як процес включає такі етапи:

- групування витрат;
- розмежування витрат між об'єктами калькулювання;
- визначення собівартості продукції, робіт, послуг;
- відображення собівартості виробів у калькуляції;
- контроль плану із собівартості щодо нормативу;
- аналіз собівартості та визначення результату.

Калькулювання - це спосіб розрахунку собівартості продукту. Калькуляція є результатом калькулювання - визначеним і структурованим переліком витрат, які стосуються продукту. Від структури калькуляції залежать порядок калькуляційного обліку, система розрахунків і характеристика інформації, яку отримують в результаті калькулювання. На рисунку 15.4. показані види калькуляцій.

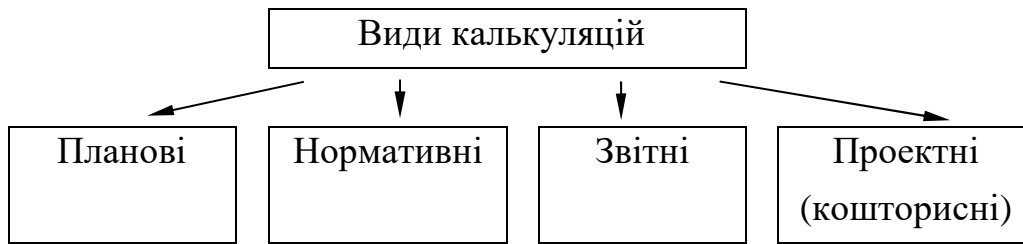

Рис. 15.4. Види калькуляцій

Планова калькуляція складається на основі виробничих норм і дозволяє визначити витрати на плановий період, виходячи з досягнутого рівня організації праці, управління, техніки і технології.

Нормативні (стандартні) калькуляції застосовуються з метою встановлення допустимих витрат на виробництво продукції на основі науково обґрунтованих норм.

Кошторисна калькуляція застосовується в організаціях, які виконують довготермінові контракти. Вона розробляється на нові види продукції.

Звітні калькуляції складаються на основі даних бухгалтерського обліку про фактичні витрати на виробництво.

15.3. Методи обліку витрат та їх синтетичний облік

Методи обліку витрат, які використовуються в національній і зарубіжній практиці, наведені на рисунку 15.5. Вибір методу обліку витрат залежить від особливостей виробництва, наявності інформації та потреб керівництва.

У послідовних виробництвах (коли один технологічний процес настає за іншим) технологічний процес розподіляють на окремі частини - переділи, і за кожним із них окремо обліковують витрати. У таких послідовних виробництвах використовують попередільний метод обліку витрат і калькулювання собівартості продукції. При цьому витрати обліковують за кожним переділом (цехом), передають з переділу на переділ, і на останньому калькулюють собівартість готової продукції.

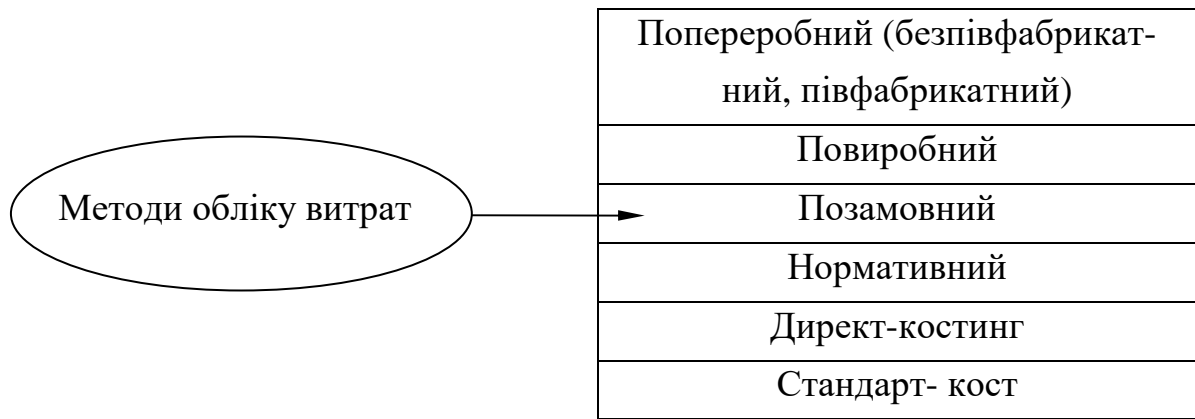

Рис.15.5. Методи обліку витрат

На підприємствах застосовують напівфабрикатний та безнапівфабрикатний варіанти обліку витрат. Напівфабрикат - це продукт, який пройшов технологічну обробку на певному переділі, і для нього він є готовою продукцією.

У складних паралельних виробництвах, коли в ряді основних цехів паралельно виготовляють окремі частини, вузли, а потім збирають у збиральному цеху, використовується позамовний метод. При цьому методі всі витрати збираються (групуються) за замовленнями, для виконання яких вони здійснені. Собівартість одиниці виробу визначається шляхом розподілу всіх витрат за замовленням на кількість виробів, випущених у рамках замовлення.

Витрати можуть обліковуватись фактично або за нормативним методом. Останній полягає в тому, що витрати обліковуються за нормами, а фактична собівартість визначається як алгебраїчна сума витрат за нормами, відхилень від норм, а також змін норм.

Синтетичний облік витрат наведено на рисунку 15.6.

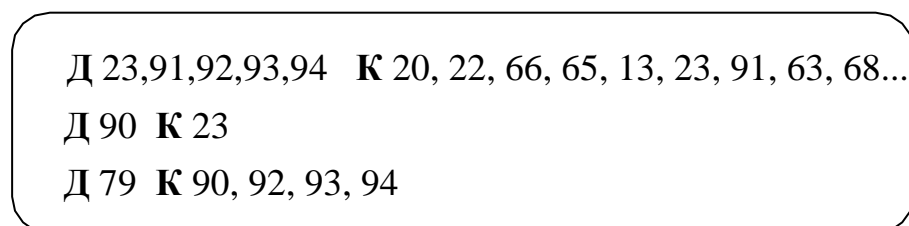

Рис. 15.6. Бухгалтерські проведення з обліку витрат

16. ОБЛІК ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ, РЕАЛІЗАЦІЇ, ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВА

16.1. Облік готової продукції

Основними поняттями, що характеризують кінцевий результат діяльності на підприємстві, є готова продукція, товари (роботи, послуги), відвантажена та реалізована продукція.

За діючими положеннями, *готовою продукцією* вважається продукція, яка пройшла всі стадії оброблення, приймання, укомплектування за умовами договорів із замовниками та відповідає стандартам, технічним умовам і готова до реалізації, здана на склад. Номенклатура готової продукції визначає показники обсягу діяльності підприємства, тому треба забезпечити точний облік готової, відвантаженої та реалізованої продукції. На підприємствах готова продукція обліковується в місцях її зберігання, на складах.

На рисунках 16.1 і 16.2 показані первинні документи з обліку готової продукції, виконаних робіт та послуг та синтетичний облік цих операцій.

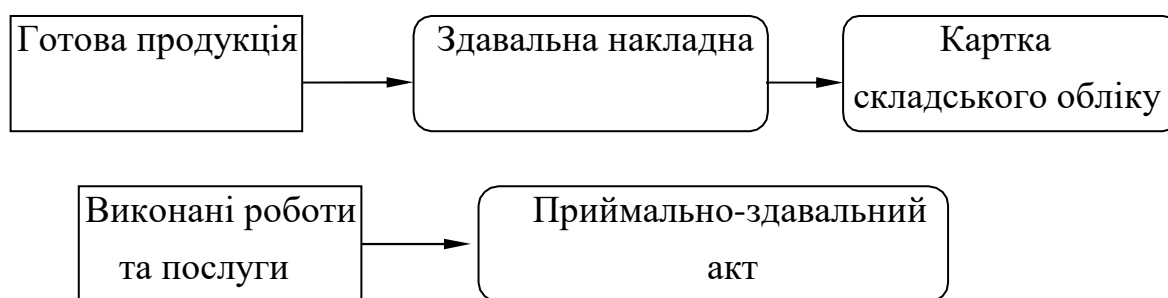

Рис. 16.1. Первинні документи з обліку готової продукції, виконаних робіт та послуг

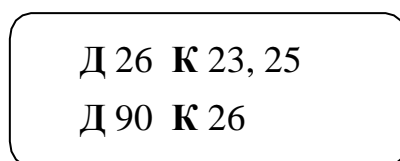

Рис. 16.2. Бухгалтерські проведення з обліку готової продукції

Узагальнення інформації про рух та наявність готової продукції підприємства відбувається на рахунку 26 «Готова продукція».

За дебетом 26 відображається надходження готової продукції власного виробництва за фактичною виробничою собівартістю. Аналітичний облік готової продукції ведеться за її видами.

Для узагальнення в бухгалтерському обліку інформації про доходи від реалізації готової продукції у Плані рахунків бухгалтерського обліку передбачено рахунок 70 "Доходи від реалізації" субрахунок 701 "Дохід від реалізацій готової продукції".

Згідно з П(С)БО 15 "Дохід" визнання доходу пов'язане з виконанням деяких умов:

- передача покупцеві ризиків і вигод, пов'язаних з правом власності на продукцію та прав на управління і контроль за реалізованою продукцією;
- сума доходу може бути достовірно визначена;
- є впевненість у тому, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних вигод, а витрати, пов'язані з реалізацією продукції, достовірно визначені.

Для відображення собівартості реалізованої продукції використовується активний рахунок № 90 "Собівартість реалізації", сума по якому наприкінці звітного періоду списується в дебет рахунка № 79 "Фінансові результати".

Для отримання фінансових результатів від реалізації продукції (робіт, послуг) наприкінці звітного періоду одержане сальдо на рахунку №70 "Доходи від реалізації" списують на активно-пасивний рахунок № 79 "Фінансові результати".

16.2.Облік реалізації

Реалізованою продукцією підприємства вважається продукція (товари, роботи, послуги), за яку покупцеві (замовникові) пред'явлені розрахункові документи. Пред'явленими розрахунковими документами (покупцеві, замовникові) вважаються документи з моменту подачі їх до установи бан-

ку (за умови здійснення розрахункових операцій через установи банків), або передачі їх покупцеві (замовникові) відповідно до умов, передбачених договором (контрактом), тобто без участі установ банків.

При реалізації продукції оформляються такі ж первинні документи, які складає постачальник при продажу запасів.

Реалізація продукції в залежності від умов розрахунків може відбуватися з відстрочкою платежу або з попередньою оплатою. Кореспонденція рахунків при реалізації продукції показана на рисунку 16.3.

Відвантаження з відстрочкою платежу
Д 36 К 70; Д 70 К 641; Д 311 К 36

Відвантаження за попередньою оплатою
Д 311 К 681; Д 643 К 641;
Д 36 К 70; Д 70 К 643; Д 681 К 36

Рис. 16.3. Бухгалтерські проведення з обліку реалізації готової продукції

16.3.Облік фінансових результатів

Для узагальнення інформації про фінансові результати від звичайної діяльності і надзвичайних подій Планом рахунків передбачено рахунок 79 "Фінансові результати", який ведеться за субрахунками:

- 791 "Результат основної діяльності";
- 792 "Результат фінансових операцій";
- 793 "Результат іншої звичайної діяльності";
- 794 "Результат надзвичайних подій".

По кредиту рахунка 79 "Фінансові результати" та його субрахунків відображаються суми в порядку закриття рахунків обліку доходів, а по дебету - суми в порядку закриття рахунків обліку витрат, а також належна сума нарахованого податку на прибуток.

Фінансовий результат (прибуток, збиток), визначений за даними рахунка 79 "Фінансові результати", відповідним записом списується на рахунок 44 "Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)".

На рахунку 44 "Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)" формуються фінансові результати від усіх видів діяльності підприємства за звітний період - основної діяльності, фінансових операцій та надзвичайних подій.

Синтетичний облік фінансових результатів роботи підприємства наведений на рисунку 16.4.

Д 79 К 90	Д 79 К 641
Д 70 К 79	Д 79 К 44
Д 79 К 70	Д 44 К 79
Д 79 К 92, 93, 94	

Рис. 16.4. Бухгалтерські проведення з обліку фінансових результатів

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996 – XIV від 16.07.99 із змінами. // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
2. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку 1 – 30 // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
3. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
5. Закон Украины от 03.04.97 № 168/97-ВР "О налоге на добавленную стоимость" с измен. и дополн. // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
6. Закон Украины от 22.05.97 № 283/97-ВР "О налогообложении прибыли предприятий" с измен. и дополн. // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
7. Закон Украины от 15.11.96 № 504/96-ВР "Об отпусках" с измен. и дополн. // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
8. Постанова правління НБУ від 19.02.01 № 72 "Про затвердження положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні"// <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
9. Приказ Главного архивного управления при КМУ от 20.07.98 № 41 "Об утверждении перечня типовых документов"// <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
10. Бухгалтерський облік та фінансова звітність в Україні: Навчально-практичний посібник / за ред. С.Ф.Голова. – Дніпропетровськ: ТОВ «Баланс - Клуб», 2001. – 832 с.
11. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник / За ред. проф. Ф.Ф.Бутинця. – 6-те вид., прероб. і доп. – Житомир: Рута, 2005. – 756 с.

- 12.Грабова Н.Н., Добровский В.Н. Бухгалтерский учет в производственных и торговых предприятиях 2000: Учеб. пособие для студентов вузов / Под ред. Н.В.Кужельного. – К.: А.С.К., 2000. – 624 с.
- 13.Завгородний В. П. Бухгалтерский учёт в Украине (с использ. нац. стандартов): Учеб. пособие для студентов вузов.- 5-е изд., доп. и перераб. – К.: А. С. К., 2001. – 848 с.
- 14.Зубілевич С.Я., Кравченко І.Ю., Прокопенко О.О. та ін. Посібник з бухгалтерського обліку / Проект Агентства США з Міжнародного розвитку та технічної підтримки компанії ІВТСІ. – К.: Укрпапір, 2002. – 472 с.
- 15.Ткаченко Н.М. Бухгалтерский финансовый учет на предприятиях Украины: Учебник для студ. высш. учеб. завед. экон. спец. – 7-е изд., дополн. и перераб. – К.: А.С.К., 2003. – 864 с.
- 16.Бухгалтерський облік в Україні: Навч. посібник. За ред. Р.Л. Хом`яка, В. І. Лемішовського. – 7-ме вид., доп. і перероб. – Львів: Національний університет “Львівська політехніка”, “Інтелект - Захід”, 2008. – 1224 с.
- 17.Нашкерська Г. В. Бухгалтерський облік: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 464 с.
- 18.Партин Г.О., Мороз А.С. Основи бухгалтерського обліку: Навч. посібник. – Львів: Державний університет “Львівська політехніка”, 1999. – 132 с.
- 19.Оплата праці: податковий та бухгалтерський облік. – 6-те вид., перероб. і доп. – Харків: Фактор, 2008. – 528 с.
- 20.Бухгалтерский учет. Хрестоматия. //Бизнес – бухгалтерия. Сборник систематизированного законодательства. – 2007. – Выпуск 1. – 226 с.
- 21.Рассчитываем заработок, уплачиваем налог с доходов и социальные взносы// Все о бухгалтерском учете. – 2008. – №85. – С. 3 – 25.
- 22.Харитоновна Н. Все о больничных: назначение, расчет, выплата // Все о бухгалтерском учете. – 2007. – №104. – С.3 – 7.
- 23.Харитоновна Н.О. Налогообложение и учет больничных // Все о бухгалтерском учете. – 2007. – №104. – С.8 – 9.

24. Запасы на складе и в производстве / Сборник систематизированного законодательства // Бизнес – бухгалтерия. – 2007. – №8. – С. 3 – 226.
25. Операции с основными средствами: все аспекты учета/ Сборник систематизированного законодательства// Бизнес – бухгалтерия. – 2007. – №2. – С. 3 – 226.
26. Основные фонды и основные средства: определения, классификация, амортизация // Все о бухгалтерском учете. – 2008. – №85. – С.43 – 46.
27. Учетная политика предприятия: обновляем приказ // Все о бухгалтерском учете. – 2009. – №3. – С.8 – 11.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
12. ОБЛІК ПРАЦІ ТА ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ	4
12.1.Облік особового складу, відпрацьованого часу, виробітку і доплат.....	4
12.2.Нарахування заробітної плати	6
12.3.Облік вирахувань із заробітної плати	8
12.4.Відображення в обліку видачі заробітної плати	9
12.5.Облік відрахувань на соціальні потреби	11
13. ОБЛІК ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ	11
13.1.Класифікація виробничих запасів	11
13.2.Документальне оформлення надходження виробничих запасів на підприємство	14
13.3.Оцінка запасів	16
13.4.Облік витрати виробничих запасів	19
14.ОБЛІК НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ	21
14.1.Класифікація та оцінка необоротних активів	21
14.2.Документальне оформлення надходження необоротних активів на підприємство	23
14.3.Облік зносу, амортизації, ремонту і поліпшення необоротних активів	24
14.4.Відображення в обліку вибуття необоротних активів з експлуатації	29
15.ОБЛІК ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА	30
15.1.Класифікація витрат	30
15.2.Види собівартості та види калькуляцій	32
15.3.Методи обліку витрат та їх синтетичний облік.....	34
16.ОБЛІК ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ, РЕАЛІЗАЦІЇ, ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВА.....	36
16.1.Облік готової продукції	36
16.2.Облік реалізації	37
16.3.Облік фінансових результатів	38
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	40

Навчальне видання

Король Григорета Олександрівна
Сокольська Рената Борисівна

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК
Частина III. Практика бухгалтерського обліку

Навчальний посібник

Тем. план 2009, поз.152

Підписано до друку 25.03.09. Формат 60x84 1/16. Папір друк. Друк плоский.
Облік.-вид. арк. 2,58 Умов. друк. арк. 2,56 Тираж 100 пр. Замовлення №

Національна металургійна академія України
49600, Дніпропетровськ-5, пр. Гагаріна, 4

Редакційно-видавничий відділ НМетАУ